

Лекция 5

Приложение на изследователски подходи в учебния процес

*Приложение на изследователски подходи, интердисциплинарни
методи и нови технологии в проектноориентираното обучение
по български език*

31.10.2020 – 1.11.2020

Исследователски подходи

В тази лекция ще представим основна информация за изследователските подходи, които учениците могат да използват в учебния процес:

- Емпиричен подход
- Интердисциплинарен подход
- Аналитичен подход
- Сравнителен подход
- Класификационен подход
- Теоретично моделиране.

Исследователски подходи

Създаване на условия за качествено ново обучение, при което учениците анализират и изследват в процеса на усвояване на знания, като развиват способностите си за творческо мислене.

Фокусът е върху:

- индивидуалното и | или колективното решаване на научни проблеми;
- стимулирането на аналитичното и творческото мислене на учениците;
- развитието на уменията на учениците да достигат самостоятелно до изводи и обобщения.

Изследователски подходи

Приложими са:

- при формулиране на даден проблем и произтичащите от него задачи за изследване;
- за формулиране на хипотеза за решаването на проблема;
- при анализ на необходимите данни за изследване на проблема;
- за изводи и обобщения.

Исследователски подходи

Исследователските методи изграждат:

Умения за формулиране на проблем:

идентифициране на разглеждания проблем и задачите за изпълнение.

Умения за събиране на данни:

изследване и оценка на източниците на информация.

Умения за привеждане на аргументи:

прилагане на критично мислене и логически анализ.

Изследователски подходи, специфични за езикознанието

- Езикознанието заема особено място сред останалите науки, защото се анализира и обяснява естественият език, непосредствено свързан с човешкото мислене.
- Езикознанието работи с формални методи за описание и дефиниране на правилата за комбиниране на езиковите единици.
- Езиковедските изследвания се основават на анализа и сравнението на емпирични данни.

Исследователски подходи, специфични за езикознанието

- В съвременното езикознание се дефинират хипотези, които обясняват езиковите зависимости, и се привеждат доказателства, които установяват достоверността на хипотезите.
- Исследователските подходи, използвани в съвременното езикознание, са приложими както в процеса на преподаване, така и в процеса на усвояване на знания.
- Много професии днес и още повече в бъдеще ще изискват комплексни знания от различни области на науката и живота, в това число знания за закономерностите в езика.

Езикът като обект на изследване

Обект на изследване е езикът с неговите уникални свойства, които го отличават от всеки друг обект на изследователско наблюдение и научно анализиране:

- арбитрарност на езиковия знак;
- линейна последователност на текста и речта;
- йерархична структура на синтактичните и семантичните единици;
- многозначност на всяко едно от езиковите равнища.

Емпиричен подход

Начин за достигане до научно знание посредством наблюдение и систематизиране на данни и заключение за валидността на дадена теория или хипотеза чрез доказателства, които се основават на факти.

Емпиричен подход

Цикъл на емпиричното изследване:

Емпиричен подход

Цикъл на емпиричното изследване:

- **Наблюдение** – събиране и систематизиране на емпирични данни
- **Индукция** – формулиране на хипотеза
- **Дедукция** – извеждане на заключения на базата на емпиричните данни
- **Проверка** на заключенията с нов емпиричен материал
- **Оценка** на резултатите от проверката.

Емпиричен подход

Пример:

*Изследване на словореда на винителните и дателните
клитки по отношение на глагола.*

Хипотеза:

Дателната клитика предхожда винителната пред
глаголната форма.

Аз му го дадох.

~~Аз-го-му дадох.~~

Емпиричен подход

Пример:

*Изследване на словореда на винителните и дателните
клитки по отношение на глагола.*

Проверка на хипотезата чрез търсене в Българския
национален корпус.

$\langle \text{му го} * \{ \text{POS}=\text{V} \} \rangle$ 11 963 срещания

$\langle \text{го му} * \{ \text{POS}=\text{V} \} \rangle$ 5 срещания (грешки)

Емпиричен подход

Пример:

*Изследване на словоредата на винителните и дателните
клитки по отношение на глагола.*

Анализът на данните потвърждава хипотезата:
дателната клитика предхожда винителната пред
глаголната форма.

Проверка: глаголните клитики не могат да стоят в
началото на изречението.

Интердисциплинарен подход

Комплексен подход, характеризиращ се с комбинация от подходи, които се използват в различни научни области.

Интердисциплинарен подход

Пример:

Употреба на нови думи в медиите за постигане на (рекламен) ефект.

Лингвистика, журналистика, информационни и комуникационни технологии.

Интердисциплинарен подход

Пример:

Употреба на нови думи в медиите за постигане на (рекламен) ефект.

Каква е разликата между изреченията:

В неделя ще има плажна хоротека.

В неделя ще има хора̀ на плажа.

Търси се употребата на формите на думата *хоротека* в Българския национален корпус (няма срещания) или интернет (среща се над 60 000 пъти).

Интердисциплинарен подход

Пример:

Употреба на нови думи в медиите за постигане на (рекламен) ефект.

Формулира се значението на съставката *-тека* на базата на значенията на думи като *библиотека*, *дискотека*, *игротека*, които се търсят в [Речника на българския език](#).
Дефинира се значението на думата *хоротека*.

Интердисциплинарен подход

Пример:

*Употреба на нови думи в медиите за постигане на
(рекламен) ефект.*

Прави се заключение за употребата на думата *хоротека*
в различни по стил текстове.

Аналитичен подход

Подход, при който дадена цялост се изследва чрез познанието за нейните елементи и връзките между тях.

Аналитичен подход

Пример:

Изследване на структурата на словосъчетание с главна част съществително име.

Прилагателните имена, някои (**кой?**) местоимения и някои (**кой?**) числителни имена, които модифицират значението на съществително име, заемат една и съща синтактична позиция: на съгласувано определение.

Аналитичен подход

Пример:

Изследване на структурата на словосъчетание с главна част съществително име.

В позицията на прилагателното, което пояснява съществително, може да се постави друго прилагателно, местоимение или числително.

Прави се проверка със заместване с различни видове местоимения и числителни имена.

Малкото момче
Всяко момче
Това момче
Първото момче

— обича сладолед.

Аналитичен подход

Пример:

Изследване на структурата на словосъчетание с главна част съществително име.

Прилагателно, местоимение или числително, които поясняват съществително име, се съгласуват с него по род и число.

Прави се проверка с промяна на рода и числото.

Прави се заключение за частите на речта, които могат да поясняват съществително име като негови съгласувани определения.

Сравнителен подход

Подход, основан на съпоставка на обекти въз основа на техни признаци с цел откриване на прилики и разлики помежду им.

Сравнителен подход

Пример:

Изследване на връзката между думи от книжовния език и диалектна или разговорна лексика.

Какво означава името на Патилян? С коя от изброените думи бихте го свързали?

*Аз се втурнах вътре да видя що стана. Баба Цоцолана с охлюви покрита! И ръце размахва, и вика, и рита:
„Помощ, **Патиlane**! Помощ, бабин сине!“*

патря ‘бая, врачувам’, **патаксам** ‘успокоявам се, укротявам се’, **патило** ‘страдание, беда, мъка, неволя’, **патаклама** ‘бой, скандал’

Сравнителен подход

Пример:

Изследване на връзката между думи от книжовния език и диалектна или разговорна лексика.

Името на *Патилан* е образувано от същия корен, от който е образувано и съществителното *патило* (разг.).

Думата *патило* е образувана от глагола *патя*, който също е характерен за разговорната лексика и означава ‘*търся, преживявам беди, мъки, неволи*’.

Класификационен подход

Подход в езикознанието, основан на организиране на обекти или абстрактни понятия в категории според определени принципи.

Класификационен подход

Пример:

Изследване на групирането на думите в части на речта.

- Защо думите *четене, облак, момче и идея* са от един клас?
- Кой е той?
- Можете ли да формулирате подкласове в рамките на този клас и да дадете други примери?

Класификационен подход

Пример:

Изследване на групирането на думите в части на речта.

Думите *четене, облак, момче и идея* са съществителни имена, защото означават конкретни или абстрактни ПОНЯТИЯ.

Съществителните имена се делят на **конкретни** (*облак, момче, куче, учебник*) и **абстрактни** (*четене, идея, мисъл, мечта*), конкретните съществителни имена – на **одушевени** (*момче, куче, дядо, слон*) и **неодушевени** (*облак, учебник, стол, камък*), а одушевените – на **лица** (*момче, момиче, дядо, баба*) и **нелица** (*куче, крава, кон, слон*).

Теоретично моделиране

Подход в езикознанието за създаване на описание според формалния апарат и правилата на конкретен теоретичен модел.

Теоретично моделиране

Пример:

Приложение на фразовоструктурните правила на генеративната граматика.

Ако имате следната граматика и речник, генерирайте поне едно правилно изречение (**S** означава изречение, **NP** – словосъчетание с главна част съществително, **VP** – словосъчетание с главна част глагол, **N** – съществително, **A** – прилагателно, **V** – глагол).

1. **S** → **NP VP**

2. **NP** → **A N**

3. **VP** → **V NP**

4. **VP** → **V S**

N → момиче **V** → знае

N → момче **V** → има

N → куче **A** → малкото

A → добро **A** → лошото

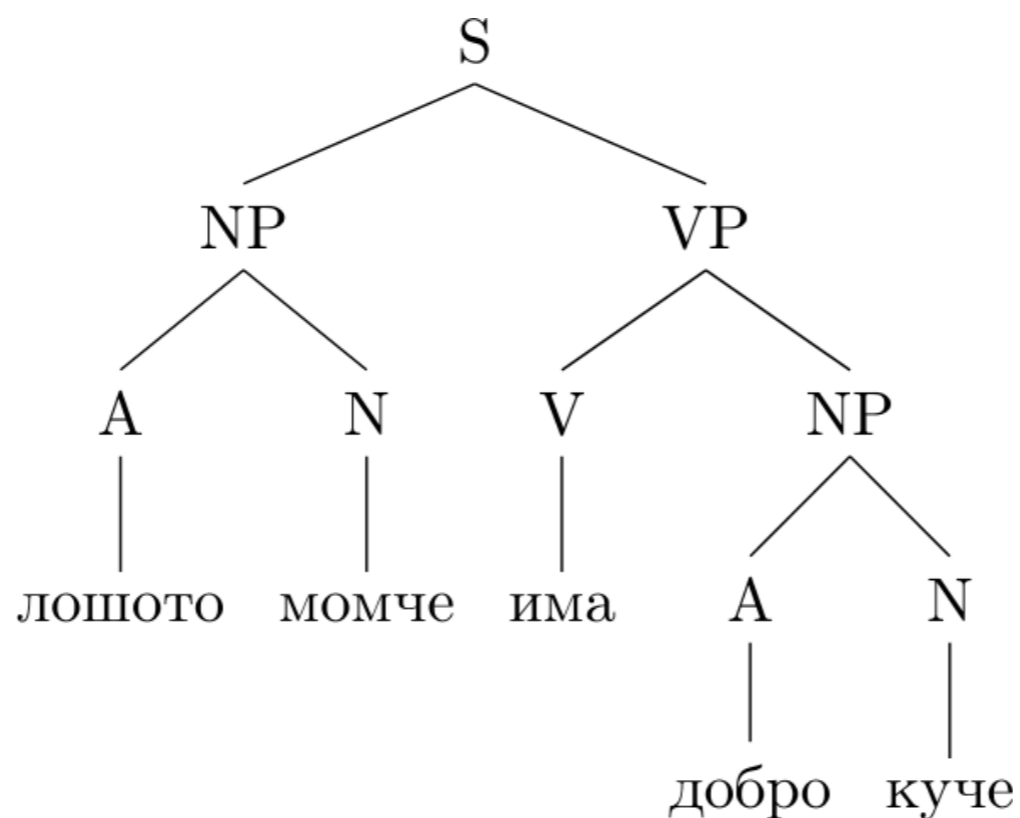

Анализ чрез фразовоструктурни правила

Пример:

Приложение на фразовоструктурните правила на генеративната граматика.

Използвани са първо, второ и трето правило и пет думи от речника.

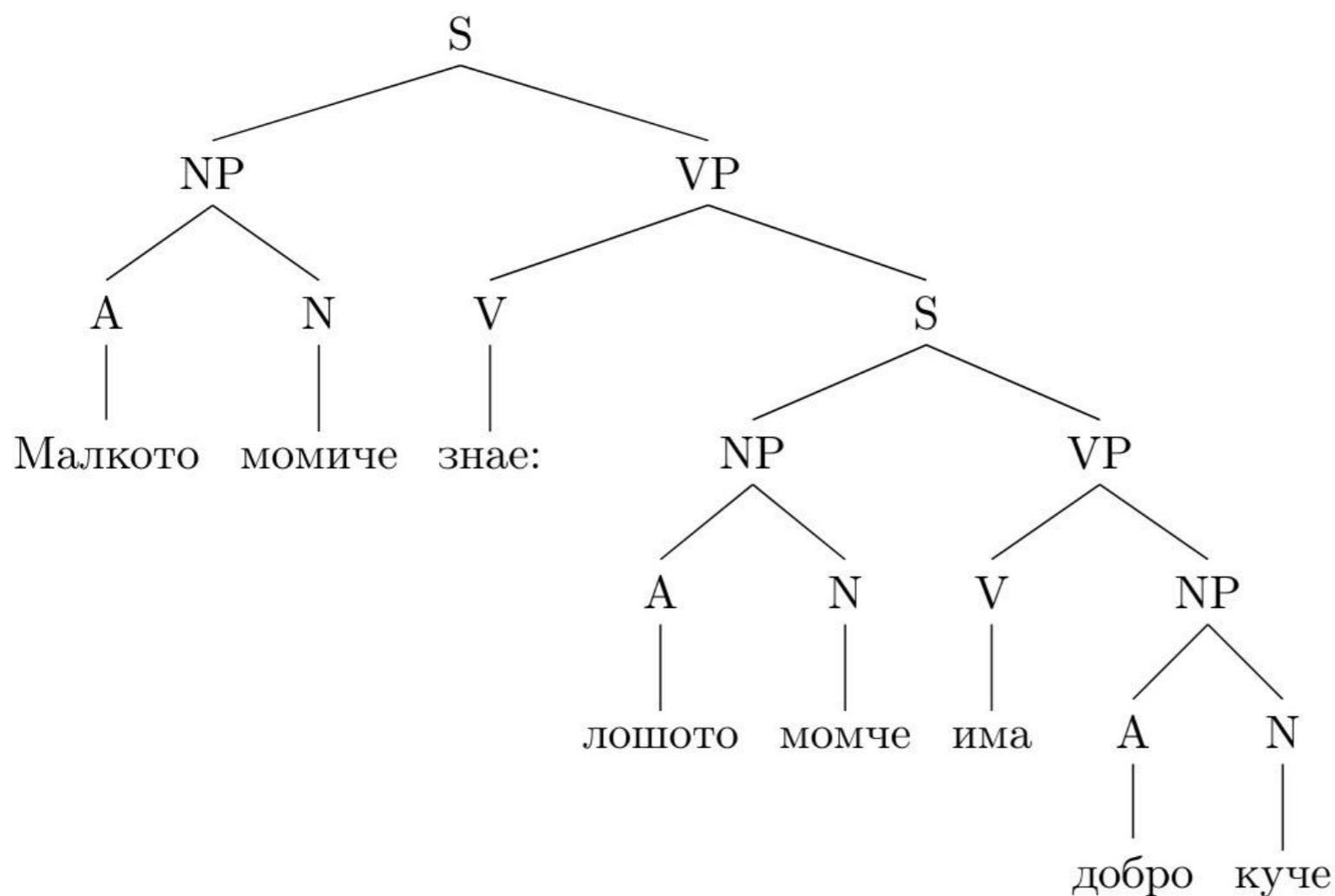

Теоретично моделиране

Пример:

Приложение на фразово-структурните правила на генеративната граматика.

Генерирайте изречение, в чиято структура са използвани всички правила на дадената граматика.

Теоретично моделиране

Пример:

Приложение на фразовоструктурните правила на генеративната граматика.

Колко изречения можем да генерираме с тези правила и речник? Защо?

Безкраен брой. Глаголното словосъчетание може да се състои от глагол и изречение и правилото може да се повтаря безкраен брой пъти. Получените изречения може да са неприемливи, но ще са граматични в рамките на зададения граматичен модел.

Комбиниране на изследователски подходи

Формулиране на проблем: колебания в изписването на думи от чужд произход, формообразуването им и тяхното значение; разглеждане на проблема за уместната употреба на чуждите думи.

питчер | *питчър* – колебание при правописа на чужди думи

дрон → *дрони* | *дронове* – колебание при формите на чужди думи

имейл – използване на чужди думи, които имат и българско съответствие (*поща* | *електронна поща*)

Комбиниране на изследователски подходи

питчер | *питчър*

Формулиране на хипотеза

Думата *питчер* се използва по-често от *питчър* по подобие на други думи с наставка *-ер*:
хотелиер, милионер, магазинер.

Комбиниране на изследователски подходи

питчер | *питчър*

2

Събиране на емпиричен материал

Извличане на примери от Българския национален корпус, интернет и др.

Комбиниране на изследователски подходи

питчер | *питчър*

Анализ на данните от Корпуса

питчер (18 срещания)

питчър (48 срещания)

Но! *Питчър* (11 срещания) като собствено
име

Комбиниране на изследователски подходи

питчер | *питчър*

3

Анализ на данните от Корпуса

питчер (18 срещания)

питчър (37 срещания)

Комбиниране на изследователски подходи

питчер | *питчър*

Класификация на примерите

нарицателни – собствени имена

показателни – непоказателни примери

(отсяват се непоказателните примери)

Комбиниране на изследователски подходи

питчер | *питчър*

5

Сравнителен анализ

батър (8) – *батер* (4)

кетчър (5) – *кетчер* (5)

страйкър (0) – *страйкер* (0)

Комбиниране на изследователски подходи

питчер | *питчър*

**Сравнителен анализ (справка в други
източници)**

Проверка в **Булнет** и сравнение с названията на други позиции в бейзбола (хипоними на *бейзболист*): *рънър, батер, филдер, реливър, клоузър ...*

Комбиниране на изследователски подходи

питчер | *питчър*

**Наблюдения върху други характеристики
(значение на думата)**

Думата *питчер* | *питчър* означава
'бейзболист, който подава топката за удряне
от противника'.

Комбиниране на изследователски подходи

питчер | *питчър*

Изводи за употребата в езика

- И двата модела се използват.
- Преобладава предаването по подобие на произношението в оригиналния език.
- Предстои да се утвърди в книжовния език.

Комбиниране на изследователски подходи

питчер | *питчър*

Интердисциплинарни методи

- автоматично извличане на всички налични примери;
- извеждане на статистически данни;
- изследване на примерите според сферата на употреба и др.

Комбиниране на изследователски подходи

питчер | *питчър*

10

Интердисциплинарни методи

Анализ на употребата на чужди думи, за които има български съответствия – подходящи и неподходящи комуникативни ситуации и функционални стилове.

Лекция 5

В тази лекция представихме някои от основните изследователски подходи, приложими в учебния процес, и възможностите за използването им:

- Събиране, обработка и анализ на емпирични данни
- Формулиране и проверка на хипотези
- Сравнителен подход
- Класификационен подход
- Езиково моделиране
- Интердисциплинарни подходи.

За въпроси:

teacher@ibl.bas.bg

Можете да използвате и **Форума за въпроси и отговори** на Образователната платформа на Института за български език.

Проектът
„Написаното остава. Пиши правилно!“

се осъществява по

Програма „Образование с наука“

на Министерството на образованието и науката и
Българската академия на науките.

Образование
с наука

